

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
Institut mezioborových studií

**Vývoj a změny funkcí rodiny v dnešní
společnosti**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
Mgr. Marcela Zvonařová

Vypracovala:
Alena Vlkojanová

Brno 2005

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Vývoj a změny funkcí rodiny v dnešní společnosti“ zpracovala samostatně a použila jen literaturu uvedenou v seznamu literatury, který je v práci uveden.

.....
Alena Vlkojanová

Poděkování

Děkuji paní Mgr. Marcele Zvonařové za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce.

Děkuji Ing. Tomáši Fráňovi za morální podporu a pomoc v podobě zapůjčení počítače, bez kterého bych jen těžko tuto práci psala.

Brno, 2.září 2005

Alena Vlkojanová

OBSAH

Úvod.....	2
1 Historie rodiny.....	4
1.1 Pravěk.....	4
1.2 Starověké Řecko a Řím.....	5
1.3 Středověk	6
1.4 Novověk	7
1.5 Dílčí závěr	8
2 Funkce rodiny.....	9
2.1 Biologicky – reprodukční funkce.....	9
2.2 Socializačně – výchovná funkce	10
2.3 Ekonomicko – zabezpečovací funkce	10
2.4 Emocionální funkce	11
2.5 Dílčí závěr	12
3 Vztahy mezi muži a ženami.....	13
3.1 Historie a emancipace	13
3.2 Biologické rozdíly mezi muži a ženami.....	15
3.3 Žena a kariéra.....	16
3.4 Rozdělení rolí.....	18
3.5 Dílčí závěr	25
4 Demografické údaje o rodině.....	26
4.1 Natalita	26
4.2 Sňatečnost	27
4.3 Rozvodovost.....	28
4.3.1 Příčiny rozvratu manželství.....	30
4.4 Dílčí závěr	32
5 Průzkum.....	33
5.1 První okruh otázek	33
5.2 Druhý okruh otázek.....	34
5.3 Třetí okruh otázek	35
5.4 Dílčí závěr	35
Závěr	36
Resumé	37
Resume	37
Anotace.....	38
Annotation	38
Literatura a prameny	40
Seznam příloh	42

ÚVOD

Dovoluji si tvrdit, přestože je to názor tisíckrát řečený, že pokládám rodinu za základ celé společnosti, a to zvláště v dnešní konzumní společnosti, kdy víc než kdy předtím společnost rodinu potřebuje.

Neustále slyšíme ve sdělovacích prostředcích, že rodina je v krizi. Já jsem si vybrala toto téma, protože mě samotnou zajímá, jestli tomu tak opravdu je. Zda jsou rodiny v dnešní době opravdu tak nestabilní. Proč, když naši předkové spolu vydrželi celý život, nám se manželství rozpadá již v začátcích? Má na to vliv autonomie a emancipace žen nebo snad neochota být tolerantní a přizpůsobiví?

Vzorec chování se předává z generace na generaci, a proto by mělo být logické, že jak si svoje děti vychováme, takoví budou a taková bude i společnost. Proto by se i stát měl o vývoj rodiny a o pomoc při výchově našich dětí zajímat. Jen za účinné pomoci se může rodina rozrůstat a výchova zkvalitnit. Nechci tím ale rozhodně přenášet odpovědnost rodičů a příbuzných na stát a jiné instituce. Právě naopak. Především rodiče se mají zajímat o prospěch a výchovu svých dětí a vštěpit jim základní hodnoty.

Svoji bakalářskou práci jsem rozdělila do pěti kapitol. V první kapitole se zabývám historií rodiny. To jak se měnila rodina v čase, jak byl chápán pojem rodina, jaká byla forma uspořádání v rodině, ale například také jejich bydlení.

Druhou část věnuji rozdělení funkcí rodiny. Převážně se soustřeďuji na funkce, jejichž význam rodina vyzdvihla v dnešní době nebo si je zachovala z dob minulých.

Vztahům mezi muži a ženami je věnována třetí kapitola. Tomu, jak ženy mohou skloubit kariéru a rodinu, jakou kdo zastává v dnešní době roli v rodině, ale i vznikem emancipace a jejím důsledkem pro rodinu.

Ve čtvrté části uvádím podstatné demografické údaje o rodině jako je natalita, sňatečnost a rozvodovost.

V poslední části své bakalářské práce hodnotím informace získané z dotazníku, jehož cílem je zjistit, jak vidí dnešní rodinu v rodinných a manželských poradnách

Je jasné, že ne v každé krajině jsou stejné podmínky, zvyky a tradice v rodině. Rozdíl můžeme vidět třeba v muslimských rodinách, kde je situace diametrálně odlišná. Proto jsem se vzhledem k rozsahu bakalářské práce specializovala na rodinu evropského typu.

Cílem mé práce je vykreslit obraz dnešní rodiny a nastínit její dosavadní vývoj. Ale také „nahlédnout“ do českých domácností a zjistit, jak se vypořádávají s rozdělením či přerozdělením svých rolí. Chtěla bych se pokusit určit, zda dominantní funkci zastává stále muž a zda je rodina stále patriarchální.

1 HISTORIE RODINY

Ve společnosti má rodina bezesporu své nezastupitelné místo. A to v jakékoliv době. I když bychom se asi svým předkům divili, co nazývají pojmem rodina a stejně tak by se divili naši předci nám. Všichni důvěrně známe věty typu „ta dnešní mládež“ nebo „to za našich časů“. Staří se diví, jak mladí žijí. A to se pohybujeme v rozmezí dvou generací. Není divu, že se nám jeví rodina jako něco stále se měnícího, nestabilního. Ve své podstatě je to ale právě rodina, která tvoří v historii její stabilizující prvek.

1.1 Pravěk

Charakteristickým rysem člověka dnešního typu, který se objevil v mladší době kamenné, je sběračství a lov. Žil ve skupinách, které byly pokrevně spřízněné. Má se za to, že jeho společnost byla společnost klanová. Klan sdílel stejný náboženský kult, obýval společné teritorium a měl vnitřní i vnější ekonomické vazby. Byl řízen radou starších, která mohla sloužit i jako soud. [Matoušek, 1993, str. 20] Rozdělení rolí v pravěku určoval pravděpodobně lov. Specializovali se na něj muži a ženy obstarávaly sběr potravy. I v klanovém společenství byla nejmenší jednotkou rodina. A to i ve společnosti, v níž lidé nevěděli, kdo je biologickým otcem (v tom případě přebíral úlohu otce např. matčin strýc).

Stále není zcela jasné, zda v této společnosti vládli muži nebo ženy. Na převládající matriarchát – vládu ženy poukazují archeologické nálezy tzv. Venuší. V matriarchátu byl základní jednotkou tzv. gent. Hlavou gentu byla nejstarší žena rodu – pramáti. Od jejího rodu se také odvozovaly rody všech žen. Vzala-li si žena patřící k určitému gentu za manžela muže z jiného gentu, přijal muž jméno gentu, do kterého se přiženil. Žena v gentu byla vedoucí postavou jak v životě domácnosti, tak v rámci gentu celého. „Lidé zakládali nevelké osady obývané asi jedním matrilineárním rodem, sestávající se z tzv. dlouhých domů. V každém z nich společně žili příslušníci jedné velkorodiny,

jejíž základ tvořily dcery jedné matky, jejich mužové a děti.“ [Horská, 1990, str. 15]

Se vzrůstající vyspělostí vědomostí a techniky však nároky společnosti rostou a tak vzniká specializace. Rybolov, chov dobytka, lov zvěře, to vše vyžadovalo zvláštní vědomosti a specializaci. Tu lépe obstáli muži, kterým pak připadlo za úkol vytvořit si nástroje potřebné k jejich činnosti. Postupem času se začal gent pod tlakem mužů rozpadat.

Tzv. neolitickou revolucí probíhající okolo roku 8000 př.n.l. se mění situace rodiny. Oteplování klimatu umožnilo lidem usazovat se na jednom místě. Jakmile vznikla trvale obydlená sídla, začalo se rozvíjet řemeslo, obchod a vojenství. Postupně získávají vedoucí postavení muži a udržují si je až do našeho století. V lovecké a sběračské společnosti byly možné jen malé rodiny. Důvodem bylo časté stěhování za obživou, kdy matka nezvládne transport více než jednoho dítěte. Také dlouhá doba kojení (trvajícím nejčastěji tři roky), což je forma přirozené antikoncepce, přispívala k nízké porodnosti. Po již zmíněné neolitické revoluci počet dětí vzrůstá. Usedlý způsob života je totiž příznivý pro růst natality. Děti se navíc brzy stávaly výhodnou pracovní silou. Organizace na rodovém základě nabyla definitivně patriarchálního charakteru.

1.2 Starověké Řecko a Řím

V 8. a 7.stol.př.n.l. byla řecká společnost dělena na rody. Soubor rodin, jejichž muži odvozovali svůj původ od společného předka, kterého uctívali a jehož jméno používali, byl rod neboli genos. Představitelem kultu a nejvyšším politikem byl král rodu. [Matoušek, 1993, str. 22]

Rodina v této době byla striktně patriarchální. Narozdíl od doby klasické ale ženy mohly chodit na veřejnosti bez doprovodu. Muži a ženy jedli odděleně. Ženy zastávaly obvyklé domácí práce, včetně vaření. Výjimkou byla příprava masa, která náležela mužům. Snad jako upomínka na doby minulé.

Svatba i narození prvního dítěte se neobešly bez rituálů, které měly odehnat zlé síly. Na každé první věci totiž lpěla nezrušitelná kletba. Proto se obětovali dokonce i prvorození, prostituce řešila obavu prvního sexuálního styku. Otec mohl dítě zavrhnout, mělo-li viditelnou vadu.

Rody se dělily na menší jednotky, kterými byly kmeny, fyly. Těch bylo deset. Fyly se dělily na demy, kterých bylo sto. Ty se dále dělily na frátrie, pokrevně spřízněné rodiny. Nejmenší jednotkou byl oikos. Oikos nemá stejný význam jako naše rodina, má význam širší.

Postavení ženy bylo podřízené. Vdaná žena se starala o domácnost a vzdělávala se minimálně a to jen spolu s dalšími ženami z domácnosti. Muž byl doma málokdy a komunikace mezi manžely byla ještě řidší. Aby bylo zaručeno narození mužského potomka, musel dokonce zákonodárce doporučovat manželovi počet sexuálních styků. Sňatky nebyly prováděny z lásky, nýbrž kvůli zajištění potomka. Domlouval je otec nevěsty s ženichem, který musel respektovat rozhodnutí svého otce. Muž se mohl snadno rozvést kvůli ženině nevěře nebo neplodnosti. Žena musela s žádostí o rozvod za státním úředníkem, archontem, který posoudil její důvody. Důvodem pro rozvod z ženiny strany nemohla být nevěra muže. Teprve prokázané bití či špatné zacházení byly důvodem k rozvodu. A i poté se hledělo na rozvedené ženy s opovržením.

Odkládání dětí v této době nebylo ničím zvláštním. Bylo jakousi regulací rodiny. Nalezené dítě se mohlo stát otrokem toho, kdo ho vychoval. Když dítě našla bezdětná žena a její muž dítě uznal, získal společenské postavení rovné vlastnímu dítěti.

Římané rodinu cenili natolik, že ve svém právním kodexu z roku 450 př.n.l. prohlásili rodinu základní jednotkou společnosti. Nemajetné ženy mohly pracovat jako švadleny, porodní báby, kojné, kadeřnice, písařky, obchodnice a dokonce i lékařky. Majetné ženy mohly spravovat svůj majetek. Mohly se prosazovat i v politickém životě. Mohli bychom říci, že tady začínají dějiny ženské emancipace.

1.3 Středověk

Slované po příchodu na naše území (okolo 5.století) žili v malých vesnicích a hradištích chráněných dřevěnými palisádami. Slovanská rodina byla patriarchální. Křesťanství se stalo nejvlivnější ideologií středověku. S ním byla také spojena první ze tří sexuálních revolucí. Vládla zde přísná monogamie

párové rodiny, tabuizovaný incest a homosexualita a ostře rozlišená legitimní a nelegitimní reprodukce. Postupně se prosadil úplný monopol manželství na sex a nerozlučitelnost svazku manželského. [Možný, 1999, str. 119]

Rodina v této době plnila řadu funkcí: zajišťovala reprodukci obyvatelstva, vychovávala děti, vyráběla, konzumovala, spravovala majetek, garantovala vzájemnou pomoc svých členů a jejich obranu navenek. Domácnost byla skupinou osob společně bydlících, většinou pokrevně spřízněných. S rodinou ale žijí i námezdní pracovníci, učni a tovaryši. Bez příslušnosti k rodině člověk neměl ve středověku ve společnosti místo. Pod vedením hlavy rodiny byl jedinec potlačován a byla mu vnucována kolektivní činnost.

Trvá vedoucí postavení muže a podřízenost ženy. Děti i ženy musí muže absolutně poslouchat a podřizovat se mu. Otec svou rodinu ale nesměl ponižovat. Hlavním úkolem rodiny z křesťanského pohledu je plodit děti. Sex, jehož účelem nebylo plození dětí, byl hříšný.

Rodina je nejen společenskou jednotkou, ale je i jednotkou výrobní a institucí výchovnou. [Matoušek, 1993, str. 27]

1.4 Novověk

Druhá sexuální revoluce se zrodila v období novověku na přelomu 16.století. Projevuje se otevřeností, hédonismem a vysokým hodnocením sexuality. Až na přelomu 18. a 19. stol. je znovu na scéně monopol manželství na sex. Nastává doba romantických lásek. Buržoazie odsuzuje stále pokračující odkládání dětí do nalezinců a posílání ještě malých dětí do internátů.

Revoluční boje za občanská práva nemohly opomenout práva žen. Proces ženské emancipace začal již dlouho před jejím deklarováním za Velké francouzské revoluce. V renesanční době ženy vykonávaly některá povolání, o která neměli muži zájem, jako obchodování a prodej na tržištích, šití, tkaní apod. V roce 1791 je vydán spisek Práva ženy a občanky, který je považován za první písemnost feminismu. Požaduje se především rovnost mužů a žen a právo na svobodnou volbu partnera. Podle Matouška se tímto okamžikem patriarchální rodina začíná rozpadat. Proces zrovnoprávňování ženy je stále aktuální a neukončený. Roku 1792 byl uzákoněn rozvod. Manžel měl právo na

své mužské potomky starší sedmi let, manželka byla ekonomicky znevýhodněna. Po první světové válce bylo ženám přiznáno právo volit, ovšem jen se značným omezením (žena starší 30-ti let, vzdělaná, vdaná, starající se o domácnost).

Industrializace přenesla pracovní místo z rodiny do továrny a obyvatele do měst. Na přelomu 19. a 20. stol. pracovaly v průmyslu ženy i děti. Tím se stala práce doma pro ženu nevýhodnou a přitěžující. Žena měla na trhu práce horší postavení než muž. Muž ale přestal být jediným živitelem rodiny. Prestiž muže začala klesat a rozdíly mezi muži a ženami se začaly stírat. „Předindustriální společnost se jeví kritikům jako ráj jednoty rolí a činností.“ [Matoušek, 1993, str. 29] Třetí sexuální revoluce probíhá v 60. a 70. letech 20.století v důsledku migrace, růstu životní úrovně, emancipace žen a rozšíření antikoncepce. Monopol manželství na sex zaniká. [Sekot, 2002, str. 122]

Výchovná funkce rodiny je dnes nezastupitelná především pro nejmenší děti. Poslze přebírá tuto funkci částečně škola, stát, instituce, kroužky apod. Rodina je chápána jako útočiště před vnějším veřejným světem. Rodina už nechce dětem odkázat jenom majetek, ale hlavně vzdělání. Společnost dnešní doby je typická tendencí odkládat sňatky a rození dětí na co nejpozdější dobu, zakládáním rodiny bez legálního sňatku, zvyšující se rozvodovostí, omezováním počtu dětí v rodině a prodloužením doby, kdy děti zůstávají s rodiči. Téměř všechny tyto trendy ukazují na prosazování individuálních zájmů nad zájmy rodinnými.

1.5 Dílčí závěr

Většina prognóz týkající se rodiny nevypadá zrovna pozitivně. Vize počítají se zvyšující se rozvodovostí, neochotou zakládat rodinu, stárnutí populace a úbytkem lidí žijících v manželství. V předchozích kapitolách jsme měli možnost vidět, jak se rodina mění. Někdo by možná mohl říct rozpadá, ale podle mého názoru tomu tak není. Lidé jsou bytostmi společenskými a potřeba sdílet své pocity s jinými, mít pro koho žít a mít domov je silnější než honba za kariérou a sobectví. Rodina asi nebude mít už nikdy stejnou podobu jako kdysi. Forma bude jiná, ale obsah se nezmění.

2 FUNKCE RODINY

Funkce rodiny jsou většinou chápány jako úkoly, které rodina plní jednak vůči sobě samé a jednak vůči společnosti. Jako skoro nic v průběhu dějin, ani funkce rodiny, nezůstaly nezměněny. Jejich obsah se mění, některé funkce ztrácejí svůj původní význam, přetvářejí se, mizí, zužují se či naopak rozšiřují. Rodina ztratila řadu svých funkcí, ale uchovala si dvě základní: funkci prvotní socializace dětí a emocionálně psychologické stabilizace osobnosti dospělých. [Kraus, 2001, str. 79] V každém stádiu manželství převažuje určitá základní funkce. V manželství mladých lidí je to funkce sexuálního soužití, po narození dětí nastupuje úloha výchovy a ve stáří ustupují obě funkce do pozadí a nejdůležitější se stává vzájemná pomoc manželů. Existuje několik rozdělení funkcí rodiny. Nejbližší mi bylo dělení funkcí rodiny podle Dunovského, a proto budu uvádět právě jeho rozdělení funkcí.

2.1 Biologicky – reprodukční funkce

Význam této funkce spočívá nejen v uspokojování biologických a sexuálních potřeb jedince, ale také v potřebě pokračování rodu. I podle současného Zákona o rodině je hlavním účelem manželství založení rodiny a řádná výchova dětí. Biologicko – reprodukční funkce je silně spjata s funkcí ekonomickou. Již v dávné minulosti lidé řešili otázku mít či nemít děti z finančních důvodů. Na druhé straně děti byly využívány jako levná pracovní síla.

Rodina, respektive manželství je prostředí pro legálně i morálně uznávaný pohlavní styk. Mnohem více se však toleruje nemanželský a milenecký pohlavní styk.

Poruchou této funkce nazýváme stav, kdy se děti v rodině z jakéhokoliv důvodu nerodí nebo se rodí nějak poškozené. [Dunovský, 1986, str. 13]

2.2 Socializačně – výchovná funkce

Tato funkce zaručuje, že bude dětem poskytnuta potřebná výchova, vzdělání a socializace. Osobně tuto funkci považují za nejdůležitější, protože rodina je primární skupinou, která tuto funkci poskytuje dítěti nejdříve. Díky ní si dítě osvojuje základní návyky a způsoby chování ve společnosti. Rodina nese hlavní odpovědnost za výchovu svých dětí. Tato odpovědnost je historicky a kulturně podmíněna a je zakotvena v právních a etických normách. V životě rodiny se odráží pozitivní i negativní důsledky výchovy. Rodina ale není jediný socializační činitel. Je jím také škola, masová média, různé zájmové kroužky a jiné. Ty vytváří protikladné tlaky. V tradiční společnosti byla výchova a socializace pevně v rukou rodiny. V budoucnu se očekává stále větší nárůst zájmu rodičů o kvalitu výchovně – vzdělávací práce školy.

Domnívám se, že díky přenášení odpovědnosti za výchovu dětí na školu a jiné organizace dochází k odcizování dětí od rodiny. Rodina by měla být místem, kde jedinec nalézá oporu a zároveň mu dává svobodu a osobní odlišnost. V rodině existuje rovnováha mezi potřebou sdílení a potřebou soukromí. Dochází také k tomu, že rodiče si utvoří z dítěte důvěrníka a dítě zatěžují svými problémy. Tímto se vytrácí čistě výchovná funkce rodiny. Výchovná funkce ale nefunguje jedním směrem. Jsou „vychovávání“ jak děti, tak i rodiče, jelikož jde o vzájemné působení.

Bohužel rodina ztrácí jednu ze svých důležitých funkcí, a to připravit děti na mateřství a otcovství kvůli nárůstu rodin s jedním dítětem. Ve vícečlenných rodinách se starší děti starali o mladší a touto přirozenou cestou si vštěpovali role otce a matky.

„Poruchy rodiny chápeme jako situaci, kdy rodina z nějakého důvodu neplní základní požadavky a úkoly dané společenskou normou.“[Dunovský, 1986, str.12]

2.3 Ekonomicko – zabezpečovací funkce

Stále platí, že děti představují pro rodinu značné finanční zatížení. Na rodičích spočívá podstatná část odpovědnosti za materiální zabezpečení a

utváření podmínek nezbytných pro život rodiny. Podle občanského zákoníku společnou domácnost tvoří osoby, které spolu trvale žijí a společně hradí náklady na své potřeby. Těmito náklady nejsou pouze finanční prostředky, ale i činnosti, jimiž je zajišťován chod domácnosti. Tím je myšleno, že i když manželka nevydělává v zaměstnání (je třeba na mateřské dovolené), ale pečuje o domácnost, není v ekonomickém vztahu rodiny nijak méněcenná, jak se někteří ještě nyní domnívají a ke svému protějšku se tak i chovají. Rodina je chápána jako významný prvek v rozvoji ekonomického systému společnosti. Rodina je zapojena nejen do sféry výrobní, ale je dnes chápána především jako významný spotřebitel. Dříve byla rodina ekonomicky soběstačnou jednotkou. Společnost nyní uspokojuje řadu jejích potřeb, neboť rodina by nestačila splňovat nároky jedince. Tak se podle Dunovského rodina postupně stává závislá na fungování celé společnosti. [Dunovský, 1986, str. 10]

Příčinou selhání ekonomicko – zabezpečovací funkce rodiny je neochota či znemožnění vstupu do výrobního procesu. Zde vidíme jak moc je rodina závislá na společnosti. Je otázkou, zda by byl člověk tak závislý na společnosti, kdyby snížil své požadavky na luxus a hlavně kvantitu materiálních věcí.

2.4 Emocionální funkce

Je funkcí, kterou není schopna žádná jiná sociální instituce v uspokojivé míře naplnit. Dnešní doba je charakteristická zvyšujícím se významem emocionality, zájmu rodičů a zabezpečení optima pro své děti. Emocionální hodnota dítěte stoupá, dítě se stává smyslem, cílem a středobodem rodiny.

Charakteristickým rysem je utváření hlubokých a trvalých citových vztahů. Zde víc než jinde členové rodiny uspokojují své potřeby, jak citové, tak materiální. Stejně tak jako předchozí funkce, i tato má blízký vztah ke všem ostatním. Např. spojení s ekonomickou funkcí rodiny je víc než zřejmé. Je pravděpodobné, že teprve na určité ekonomické úrovni rodiny se stává dítě pro rodinu radostí a citovou oporou. Jen tam, kde rodiče nemusí bojovat o chleba, přestává být dítě zátěží. Dále existuje potřeba cítit, že jsme někde v bezpečí. Pokud je rodina fungující, tato potřeba je uspokojována právě zde.

Poruchy emocionality jsou zdrojem nebo alespoň průvodním jevem většiny rodinných poruch. Tato porucha ohrožuje klidný, harmonický vývoj dítěte.

2.5 Dílčí závěr

V závěru bych chtěla připomenout základní poznatky, které jsem uvedla v předchozích kapitolách. Především do popředí se dostává funkce emoční. Potřeby jednotlivců jsou nadřazeny potřebám rodiny. Rodina ztratila mnohé ze svých dřívějších funkcí, které převzaly jiné instituce jako škola, stát, a různé organizace. Přesto rodina zabírá nenahraditelné místo. Je ovšem důležité položit si otázku, zda je nutné pro vytvoření kvalitního rodinného prostředí se všemi funkcemi rodiny vstupovat do manželství. Jak bude dále řečeno, 42,8% zástupců rodinných a manželských poraden (viz. kap.5 – Průzkum) je názoru, že instituce manželství je opravdu nutná pro vytvoření kvalitního rodinného prostředí. Není dostačující pro kvalitní výchovu a růst jedince žít v rodině bez manželství, neboť se odráží ve vztahu rodičů i potomka nejistota vztahu a možnost kdykoliv z takového vztahu odejít bez jakýchkoli překážek.

3 VZTAHY MEZI MUŽI A ŽENAMI

Je to odvěký boj. Muži versus ženy, dualita mužského a ženského rodu, vláda mužů či žen. Už od nepaměti se i gramatika dělí na mužský a ženský rod. Existuje ta růže, ten dům. Co však náleží ženskému a mužskému rodu je v různých kulturách odlišné. Role muže a ženy, druh jejich práce, to vše pravda rozdělené bylo. Co však nebylo, je nahlížení na ženskou práci jako na nedůležitou, podřadnou. V první části bych se chtěla věnovat, jak k tomu došlo a druhou část věnuji současnému pohledu na rozdělení rolí.

3.1 Historie a emancipace

Tradiční společnost vyžadovala rovnocenné úsilí od žen i od mužů, a děti ani práce nebylo o nic méně. A že by někomu přišlo na mysl, že muž, který pracuje stejně tvrdě jako žena, ji vykořisťuje, by nikoho ani nenapadlo. Kariéra muže byla i kariérou rodiny, jeho neúspěch byl i neúspěchem rodiny. Na úspěchu se ovšem podílela i manželka, a to svojí emocionální funkcí, kdy zajišťovala v rodině bezpečné zázemí. Počet rolí určující status byl v manželském páru omezen na jednu. To eliminovalo v rodině konkurenci a soutěživost, která by působila destruktivně na rodinu. Feminismus v tradiční společnosti nemohl existovat.

Sférou vyhrazenou pro ženu zůstávala domácnost a péče o děti. Zdálo se, že právě muž je příčinou útisku. Despotický muž jako patriarchální hlava domácnosti byl označen jako zdroj útisku ženy a jeho moc udržet ženu doma byla příčina všeho zla. „Na to, že drží-li něco ženu v domácnosti, jsou to především potřeby rozvoje dítěte nejen v nejranějším věku, se mohlo přijít až po zlomení této moci a několika neúspěšných pokusech odchovat děti od mala institucionálně.“ [Možný, 1990, str. 117]

Zásadní zlom ve vývoji přinesl nástup kapitalismu. Předpokládal pracovníka, který byl univerzálně použitelný ve výrobním procesu bez ohledu na rodové specifiky, a tudíž nahraditelný. Prostory dříve uzavřené pro muže, jako např. kuchyně, najednou se otevřely a ženám se otevřel svět mužů. Podle

Možného vnitřní soukromý prostor rodiny ještě nějakou dobu odolával novému duchu a zachovával doma tradiční dualitu. Rodina byla útočištěm před rychle se měnícími sociálními změnami. Nakonec i sem proniká zastupitelnost ve všem. Muži ví, na kolik stupňů prát prádlo a ženy řídí auta. To ovšem neznamená úplnou desexualizaci, jak by se mohlo zdát. O to více je zdůrazňována rozdílnost biologická, která muže a ženu rozrůžňuje.

Ženy ale nebyly obětmi svých mužů, jak to pociťovaly, ale obětmi dané situace. Vykořisťování zaměstnavatelem, degradace prací v domácnosti, to vše přispělo k pocitu útlaku a nespravedlnosti. Také práce byla jiného charakteru. V tradiční společnosti byla celistvá, smysl práce byl zřejmý a užitek bezprostřední. Proletářská žena první pocítila degradaci prací v domácnosti. Když se podíváme na práci v domácnosti, jejíž výsledek nikomu neprodáte, nemá tedy tržní hodnotu, ale jen užitnou, nikdo ji neocení, je logické, že ženy najednou byly velmi neochotné tyto „méněcenné“ práce zastávat. Nemalý podíl na degradaci prací v domácnosti měla a má také reklama. Když každý den budete slyšet v médiích, že „s tímto novým, dokonalým robotem tato práce už ani není práce“, samozřejmě si všichni vryjí do hlavy, že práce v domácnosti je hračka a zabere pár minut denně. Kromě toho práce v domácnosti ztratily i svou kulturní kvalitu. Dříve byly všechny činnosti v domácnosti, od narození dítěte, ukrojení chleba, zabijačku až po pohřeb vykonávány kolektivně. S rozpadem tradiční komunity se stala domácnost místem izolace a je jím dodnes. A to je vnímáno ženami velmi negativně. A není divu, vždyť člověk je tvor společenský. Smutné je to, že dnes je střediskem společnosti a vůbec většiny dění výhradně placená práce. A když už žena chce mít dítě a starat se o něho, odsuzuje sama sebe alespoň na nějaký čas k uzavření do izolace. Dobré je to, že rodinná politika má snahu podporovat péči o děti, zjednodušit navrácení žen z mateřské dovolené do pracovního procesu a zvýšit příspěvek na mateřské dovolené. Ale jen snaha nestačí.

3.2 Biologické rozdíly mezi muži a ženami

Schopnost učit se některé věci snadněji, jiné méně a některé vůbec ne, je zapsána v genetickém kódu. Pokud se schopnost učit nevyužívá, zakrní. Tento proces se nazývá vpečet'ovací období.

Pro sociologii rodiny je důležitá schopnost navazovat individualizované sociální vztahy. Modelovým individualizovaným sociálním vztahem je vztah dítěte k matce, na kterém se samo dítě naučí, „vpečetí“ si, jak má tento vztah vypadat. Sociobiologie zpochybnila přesvědčení, že párová monogamní rodina je přirozeným modelem lidské reprodukce. Zpochybnila i vztah muže a ženy jako základní sociální vazbu a doložila, že je to vztah jiný, a to vztah matka – dítě. Rodové rozdíly v tom, jakému chování se snadněji učíme se vtiskovaly do genetického kódu po milion let a stále byly funkční. Až poslední století (což je pro změny jen nepatrný časový úsek) se snažilo zpochybnit a vyvrátit tyto informace z genetického kódu. Změnit je ale nebude snadné. „Nerovnost mezi lidmi a rozdělení funkcí mezi muže a ženy vyplývá z přirozenosti primátů, jimiž jsme.“ [Možný, 1999, str. 77] Museli bychom změnit vzorce chování vypěstované v našem druhu v průběhu mnoha let, aby se změnila nerovnost mezi muži a ženami.

Feminismus ve své prvotní podobě tvrdil, že rozdíly mezi muži a ženami jsou výsledkem učení. Nikdo by ale neměl přehlížet biologickou zakotvenost rodičovského i partnerského chování. Biologická rozdílnost je podle Matouška podstatou zdravého fungování rodiny. Neakceptování této rozdílnosti se projeví v dysfunkcích rodiny.

Samec druhu homo sapiens má jako samec všech vyšších živočišných druhů biologicky naprogramovanu větší průbojnost než samice. Pro muže je typický postoj aktivního dobývání, kdežto pro ženu postoj zdráhající. Nejsou-li v chování tyto postoje zachovány, nemůžou se sblížit a vytvořit vztah. Žena potřebuje muže pečlivě prověřit, zda je schopen pečovat o dítě a o ni samotnou v době porodu.

Mužům skutečně funguje mozek jinak než ženám. Toto tvrzení je experimentálně dokázáno.

Přehled výsledků srovnání muže a ženy: [Matoušek, 1993, str. 15]

Muži

- větší zájem o sféru věcí
- lepší prostorová orientace
- lepší matematické nadání
- lepší schopnost konstruovat mechanismy, stavby apod.
- lepší koordinace velkých tělesných pohybů
- slabší reakce na smyslové podněty
- agresivitu projevují přímo, v dětství a mládí jsou fyzicky agresivnější
- při kontaktu s neznámou osobou jsou důvěřivější, pružněji reagují na nevstřícné projevy, snadněji přecházejí od nepřátelství ke spolupráci

Ženy

- větší zájem o mezilidské vztahy
- lepší schopnost vcítění do lidí
- lepší paměť na jména a podoby lidí
- lepší porozumění řeči i používání řeči
- rychlejší zpracování informací, zvláště v situacích, které vyžadují rychlé rozhodnutí
- lepší koordinace drobné motoriky
- silnější reakce zejména na světlo, zvuky, na tělesné dotyky
- agresivitu projevují nepřímě, převážně slovně
- v kontaktu s neznámou osobou jsou méně důvěřivé, více se opírají o emočně založenou představu o svém protějšku, jejich strategie při jednání s ní má větší setrvačnost

3.3 Žena a kariéra

V polovině 20.století byly artikulovány tři postoje k zaměstnanosti vdaných žen.

1. konservativní – názor, že vdané ženy nemají pracovat, matky pak zvláště ne. Ve své podstatě tento názor proklamuje zcela odlišnou výchovu

chlapců a dívek. Holčičky zůstávají s matkou, aby jí pomohly až do doby, než si vybudují vlastní rodinu.

2. neokonservativní – považuje za samozřejmou jen práci bezdětných žen. Až přijdou děti, zaměstnání opouští. Vrací se k němu, až děti nepotřebují tolik péče. Otázkou je, jak dlouhá je doba, kdy už děti matku nepotřebují.
3. egalitární – tento přístup poukazuje na úpadek ženské kvalifikace během dlouhé mateřské dovolené. Úpadek je tím větší, čím je žena kvalifikovanější a obor dynamičtější. Z oboru žena vypadne úplně a nebo je odsouzena k méně kvalifikované práci. I když se jí podaří se na místě udržet, už se nemůže vyrovnat s mužským protějškem, který má dlouhodobý náskok.

V řadě studií bylo prokázáno, že odloučení od matky v raném věku má neblahé výsledky na vývoj dítěte, jako je deprivace, nespavost, nechutenství, ztráta imunity apod. Pro rostoucí dítě naopak matka, která chodí do zaměstnání, přináší dítěti mnohem více podnětů z okolního světa. Navíc je u žen, které chodí do zaměstnání uspokojena potřeba seberealizace mimo rodinu, a tak se mohou s větším zájmem věnovat péči o domácnost a rodinu. Průzkumy prokazují, že si ženy v domácnosti hrají s dětmi méně, méně jim předčítají a věnují se jim kratší dobu než pracující ženy.[Sejrková, Květon, Psychologie Dnes, 4/2001, str. 17]

Stále méně žen je ochotno, aby mateřská dovolená způsobila jejich dequalifikaci. Proto ženy, kterým na jejich kvalifikaci opravdu záleželo, se stále častěji rozhodovaly pro bezdětnost.

Z výzkumů vyplývá, že ženy jsou kritičtější k tomu, že jim práce odvádí muže z domu, než muži, kterým práce odvádí ženu. Jen mizivý podíl žen uvedlo, že si jejich muž nepřeje, aby pracovaly.

Existují ale i rodinné konflikty, které vznikají, když žena vydělává více než její manžel. Ten se musí vyrovnat nejen s tím, že už není jediný živitel, ale dokonce, že není ani hlavním živitelem rodiny a jeho žena má větší společenské postavení. Podíl ekonomicky aktivních žen se v dlouhodobém trendu mírně

zvyšuje. Od roku 1980 se ale tento počet drží na poměrně stejné úrovni. [viz. Příloha 1] Rok 1921 a 1930 nás může překvapit svojí rozdílností od ostatních roků. Mužů ekonomicky aktivních bylo mnohem více než v ostatních letech. Vysvětlení se nabízí hned dvojí. Prvním důvodem je vyšší míra nezaměstnanosti v současnosti než v letech 1921 a 1930. Druhým je současné stárnutí populace, které způsobuje nižší podíl ekonomicky aktivního obyvatelstva v současnosti.

Zaměstnanost českých matek s malými dětmi patří mezi nejnižší v Evropě. Důvodem je především absence kratších úvazků. Pro zaměstnavatele je výhodnější vzít jednoho zaměstnance na plný úvazek než dva na poloviční. Částečný úvazek není nijak zvýhodněn. Když ale žena pracuje, musí dítě s někým být. A pokud tu není hodná babička nebo někdo, kdo by se o dítě postaral, přijde na řadu školka nebo chůva. Na takový luxus ale matka většinou peníze nemá a tak volí co nejdělsí péči o dítě přesto, že pobírá nízké dávky mateřské dovolené a způsobuje si hlubokou dequalifikaci. Jak už bylo výše řečeno, společnost nedoceňuje práci pro rodinu, tzn. nemá společenskou prestiž, ale není ani finančně ohodnocena. Podle mého by mělo být cílem rodinné politiky zvýhodnit ženy na mateřské zvýšením státních dávek, dále více kooperovat s úřady práce a zlepšit přístup k práci na částečný úvazek pro ženy po mateřské dovolené, organizovat široké veřejnosti přístupné semináře, rekvalifikace a poskytnout hlavně psychologickou pomoc při návratu do pracovního procesu. Myslím, že tím by se alespoň částečně mohla zvýšit porodnost a vrátit prestiž tomuto zaměstnání – mateřské dovolené. Je otázkou, jak by se s tímto návrhem popral státní rozpočet.

3.4 Rozdělení rolí

Ještě dnes není zcela jednoznačné, zda je rozdělení rolí záležitostí vrozenou nebo naučenou.

Podle Zákona o rodině mají muž a žena v manželství stejná práva a stejné povinnosti. Jsou povinni žít spolu, být si věrni, respektovat svoji důstojnost, pomáhat si, společně pečovat o děti a vytvářet zdravé rodinné prostředí. Podle této formulace se ale nedozvíme nic moc o realitě. Co to

znamená mít stejná práva? Vztahuje se to i na umývání nádobí, žehlení prádla, mytí auta nebo oprava domu? Podle tradičního (patriarchálního) modelu je muž tím, od koho je odvozován status rodiny, kdo má právo rozhodovat, je hlavní autoritou. Rodinu má ochraňovat a zabezpečovat. Žena se stará o domácnost. V současné době se stále více rodin přiklání k egalitářskému (partnerskému) modelu, kde je rozdělení úkolů chápáno jako kooperace.

Předpokládá se ale, že muži se nebudou chovat jako ženy a ženy se nebudou chovat jako muži. Můžeme rozdělit práce v domácnosti do 3 kategorií:

- Ekonomické zajištění – očekává se, že bude starostí muže
- Domácí práce – povinnost ženy
- Péče o děti – opět má být hlavní starostí ženy

Tradiční rozdělení rolí může být chápáno jako výsledek procesu diferenciaci a specifikace, kterým ve svém vývoji prošla společnost.

Studie ukazují, že muži jsou méně zapojeni do rodinných povinností. Ve většině případů si ani muži, ale ani ženy neumí představit, že by to bylo jinak. Domácí práce si tedy ztěžují ženy ještě tím, že odmítají pomoc manžela. Považují je totiž za svoji doménu a nechtějí se vzdát své dominantní role v domácnosti.

Selhání ve společenské roli vede ke zklamání osobnímu, ale také ke zklamání okolí. Můžeme hovořit o dvou typech rolí. Je jím role dominantní a role submisivní. V naší kultuře je dominance spojena spíše s mužskou rolí a podřídivá (submisivní) role je typická pro ženy. V současnosti ale dochází ke stírání tohoto rozdělení. Tradiční pojetí se hroutí a dochází k mnoha nedorozuměním. Přesto je tradiční rozdělení stále považováno za ideál.

Behaviorismus vychází z předpokladu, že všechno chování je naučené, tím pádem i sociální role. Vzorem chování jsou nejbližší lidé, kteří vědomě či nevědomě působí jako výchovné vzory. V průběhu dětství se dítě naučí sociální roli manžela, manželky, otce a matky (někdy ovšem s nenapravitelnými chybami). Mateřská role je nejdůležitější v raném věku dítěte vzhledem k povaze potřeb dítěte. V souvislosti se zdravým vývojem dítěte však nemůžeme podceňovat ani úlohu otce. Dítě vyrůstající bez otce nemá vzor

mužnosti, kázně a pořádku a ochrany, který otec za normálních podmínek ztvárňuje. Otec bývá pro děti nejpřirozenějším zdrojem poznatků o světě, práci a technice, zatímco matka dává dítěti mateřskou lásku.

Otec už není autoritou, která zajišťovala ochranu a prostředky pro přežití. Ke cti se ale dostaly některé jiné vlastnosti jako je rozhodnost, stabilita, věrnost atd. Můžeme tedy říct, že něco se vytratilo a něco jiného zase nabylo na významu.

Podle Balese, který dělí strukturu v rodině na instrumentální vůdcovství a expresivní vůdcovství, jen těžko může fungovat vztah složený ze stejných typů vůdcovství. Instrumentální vůdcovství koordinuje činnost skupiny vzhledem k zvoleným cílům a je vlastní mužům. Zatímco expresivní vůdcovství, jež je vlastní ženám, zajišťuje citové klima ve skupině. [Možný,1999, str. 45] Můžeme to chápat i tak, že dominantní partner si hledá submisivního a naopak, protože jednomu vyhovuje vést a druhému být veden. Role musí být doplňkové, jinak se mohou vyskytnout v manželství konflikty. „Je třeba být si trochu podobní, abychom si rozuměli, ale trochu rozdílní, abychom se milovali“ (Rousseau)

Řada studií empiricky doložila, že děvčátka a chlapci jsou vychovávání odlišně a pokud je chlapec vychováván jako dívka nebo naopak, vyvinou se u nich rysy maskulinity a feminity. Tato převýchova ale má své limity, což ukazuje na genetické zakotvení rozdílů mezi muži a ženami. Děvče totiž nevychováme zcela jako chlapce a ani naopak.

Očekávání vůči partnerovi se pokusili vystihnout manželé Kratochvílovi takto (přehled se týká jen těch, na která nejčastěji naráželi v manželské terapii).

Očekávání žen:

1. Posedět a popovídat
2. Duševní porozumění
3. Vycítit, co žena potřebuje
4. Vyjadřovat lásku celým svým životem

Očekávání mužů:

1. uvařeno, uklizeno
2. neobtěžovat s problémy
3. sex kdykoli se mi zachce
4. obdiv stále

[Matoušek,1993, str. 52]

Role muže a ženy se ve veřejné sféře vyrovnávají. Podle výzkumů ale muž přestává být doma viděn. Stává se živitelem, který není příliš ochoten pomoci s dětmi a v domácnosti, díky přežívajícím tradicím a předsudkům. Žena ale není toto ochotna více tolerovat. Nyní je schopna sama se uživit, sama vychovávat dítě a s pomocí lékařů i sama otěhotnět. Postavení muže v rodině je stále nejistější.

PÉČE O DOMÁCNOST

Častěji a s výraznou převahou zabezpečují sledované rutinní domácí práce ženy než muži. Výjimkou je pouze vedení domácího rozpočtu a vyplňování daňového přiznání. To, že hlavní starost na zabezpečení chodu domácnosti leží především na ženách, uvádějí jak samy ženy, tak to přiznávají i jejich partneři. Celkově tedy v pohledu na realizovanou dělbu domácích prací vládne mezi partnery shoda.

Činnost	Vykonává převážně nejčastěji
Příprava denních jídel	+
Luxování	+
Nakupování	+
Vedení rozpočtu domácnosti	+>
Vyplňování daňového přiznání	>
Mytí nádobí	+
Péče o staré osoby	+>

Tabulka č.1 (+=žena, >= muž, +>= oba)

Zdroj: Český statistický úřad, 2005

Nejméně často se muži starají o vaření a mytí nádobí. Oba partneři vedou spolu domácí rozpočet a poměrně často oba pečují o starého člena rodiny. Naopak méně často se partneři spolupodílejí na vyplňování daňového přiznání (to je převážně „mužská“ záležitost a zde jsou také nejčastěji využívány služby někoho cizího). Zajímavá je skutečnost, že u všech sledovaných činností bylo procento mužů, kteří udávali, že se na jejich výkonu podílejí oba partneři, vyšší než procento takto vypovídajících žen.

V českých domácnostech není ještě zdaleka běžné a časté, že se o jejich chod stará také někdo jiný než členové rodiny (třeba formou placené služby). Tuto možnost využívají především v případě vyplňování daňového přiznání.

Někdy muži svůj podíl na domácích pracích - při porovnání s výpovědí jejich partnerek - podceňují. Je to v případě luxování, vedení rozpočtu, nakupování a starosti o daňové přiznání. Naopak, spíše než ženy jsou přesvědčeni, že jsou to převážně oni, kdo doma vaří, myjí nádobí a pečují o starou osobu. [<http://www.czso.cz/>]

PÉČE O DĚTI

Jestliže zajišťování běžných domácích prací je s výraznou převahou na bedrech žen, podle očekávání je jejich podíl na péči o děti ještě vyšší.

Činnost	Vykonává převážně nejčastěji
Příprava jídel pro malé děti	+
Oblékání malých dětí	+
Péče o ně, když jsou nemocné	+
Hraní si s nimi	+>
Pomoc při domácích úkolech	+>

Tabulka č.2 (+=žena, +>= oba)

Zdroj: Český statistický úřad, 2005

Je to především žena, kdo ve většině případů vaří jídlo pro malé děti, obléká je a pečuje o ně, když jsou nemocné. Ani v jednom případě nepřevažovali otcové jako hlavní výkonná osoba péče o děti. Otcové sami či většinou sami pomáhají dětem především při úkolech. Muži i ženy ve shodě uváděli, že nejčastěji si oba rodiče společně s dětmi hrají a pomáhají dětem s přípravou do školy. V těchto případech je kooperací obou partnerů zajišťována péče nejčastěji. Nejen péči o domácnost, ale ani péči o děti není v Česku zvykem zajišťovat formou zapojení někoho jiného než člena rodiny (třeba pomocí placené služby). Porovnáním výpovědí žen s výpovědí jejich partnerů se ukázalo, že muži uznávají zásadní podíl žen na péči o děti – obě skupiny se na tomto shodly. [<http://www.czso.cz/>]

PÉČE O SOCIÁLNÍ, EKONOMICKÉ A PSYCHOLOGICKÉ VAZBY RODINY

Osoba	převážně nejčastěji
Jejíž zaměstnání/práce je velice důležitá	>
Která přebírá iniciativu při řešení hádek či konfliktů	+>
Která provádí hlavní rozhodnutí	+>
Která poskytuje citovou podporu	+>
Která nese hlavní odpovědnost za obživu	>
Která zabezpečuje chod domácnosti	+

Tabulka č.3 (+=žena, >= muž, +>= oba)

Zdroj: Český statistický úřad, 2005

Žena bývá nejčastěji označena za tu osobu, která zabezpečuje chod domácnosti. Doménou žen spíše než doménou mužů je také poskytování citové podpory. Ženy se také o něco více angažují při řešení konfliktních situací: většinou nebo výlučně přebírá iniciativu při řešení hádek či konfliktů v rodině žena. Velice zarážející je nízké hodnocení (i sebehodnocení) žen v případě posuzování důležitosti jejich zaměstnání (práce) a finančního přínosu pro rodinu. Muži podle výzkumu bývají označováni nejčastěji za tu osobu, která výlučně nebo většinou nese hlavní odpovědnost za obživu a jejíž práce je ve srovnání s prací partnera velice důležitá.

Ženy mají tendenci podceňovat svoji roli při poskytování citové podpory, a naopak, spíše než muži přeceňují svoji hlavní úlohu při řešení konfliktů. Muži kladou na důležitost svého povolání nižší důraz a naopak,

domnívají se častěji než jejich ženy, že právě muž je ta hlavní osoba, která řeší rodinné neshody. [<http://www.czso.cz>]

3.5 Dílčí závěr

Rozdíly ve vrozené psychické výbavě mužů a žen nejsou samozřejmě pozorovatelné u všech ve stejné míře. Bereme v úvahu průměrné hodnoty. Muž je lépe vybaven na to, aby byl ochráncem rodiny proti ohrožení zvenku. Žena je lépe vybavena, aby se starala o vnitřní záležitosti rodiny. Domnívám se, že rozdíly zjištěné mezi pohlavími je lepší využívat ku prospěchu než je potlačovat.

V současné době můžeme říct, že žena je svobodná. Má stejná práva a povinnosti jako muž a může se účastnit veřejného života jako každý jiný občan. Tato situace však přinesla nový problém. Poměřují se jen schopnosti a vlastnosti. To znamená, že na počátku jsou šance stejné, ale výsledky jsou samozřejmě odlišné. Biologické rozdíly mezi muži a ženami se nedají jen tak popřít. I feminismus tvrdí, že existují rozdíly, ale tato rozdílnost nemůže být základem pro diskriminaci.

V poslední části jsem vykreslila obraz české domácnosti. Stále přetrvává tradiční model dělby práce v rodině, kdy hlavní péči o domácnost a děti zabezpečuje převážně žena. Výrazná kooperace je zřetelná při rozhodování podstatných věcí. Stále je podceňována ženina ekonomická aktivita (a to i jí samotnou).

4 DEMOGRAFICKÉ ÚDAJE O RODINĚ

Dnešní společnost může děkovat vědě za déle trvající život, snížení počtu úmrtí při porodu, umělému oplodnění a za mnoho dalšího. Bohužel nic nemá jen jednu stranu, a proto musíme i za pokročilost vědy a společnosti platit. A to mimo jiné poklesem porodnosti nebo zvyšující se rozvodovostí.

4.1 Natalita

Nejvýznamnější změnu způsobilo obecné rozšíření spolehlivé antikoncepce. Žena si může sama určit, kdy chce mít dítě. Když se rozhodne, že mít děti nechce, neznamená to v jejím sexuálním životě žádná omezení.

Už na počátku 30.let 20.století klesla porodnost pod 2 děti na jednu ženu. Další pokles následoval po 1.světové válce. Tento pokles byl hluboký, ale krátký. Na konci 40.let vypukl velký poválečný baby – boom. Po něm opět přišel velký propad v 50.letech. Důvodem bylo několik set vykonaných rozsudků smrti, kdy zmizely desítky tisíc nenarozených dětí. Na počátku 60.let došlo ke zlepšení, poté co byla prodloužena mateřská dovolená a zvýšily se dávky. Po pár letech ale vývoj začal směřovat tam, kde byl – počet narozených dětí klesal. Proto byla podruhé prodloužena doba mateřské dovolené. Po roce 1989 se otevřel veřejný prostor, byly nabídnuty nové možnosti, mohlo se cestovat, podnikat a mít děti znamenalo plno ušlých příležitostí a vysoké náklady. Tento trend pokračuje až do dnešních dob. Stále ale většina Čechů pokládá založení rodiny za to nejdůležitější ve svém životě.

V průběhu roku 2004 se v ČR živě narodilo 97,71 tisíce dětí, nejvíce od roku 1995. Počet dětí na jednu ženu se tím zvýšil na 1,23 dítěte. Už teď je jasné, že rok 2005 bude ještě plodnější. Po 10-ti letech opět přehoupne počet narozených 100 tis. Vzestup byl očekáván, neboť ve věku nejvyšší plodnosti jsou ženy ze silných populačních ročníků sedmdesátých let. V roce 2004 bylo zhruba 30% dětí narozených mimo manželství. Podíl dětí narozených mimo manželství se nepřetržitě zvyšuje již od roku 1988.

Pokračuje trend posouvání rození dětí. Problémem mladých rodičů je totiž obecně nižší ekonomický status, mnohdy ani nemají ukončené své vzdělání, nemají vlastní bydlení a v neposlední řadě nejsou zcela vyzrálí a samostatní. Zvýšila se naopak plodnost 30letých a starších. [<http://www.czso.cz/>]

4.2 Sňatečnost

„Racionální osoba se žení či vdává, i když si je vědoma, že další hledání by jí zajisté umožnilo najít někoho ještě lepšího, leč náklady na další hledání by zřejmě převýšily zisk plynoucí z potenciálně lepší partie.“ [Možný,1999, str. 101]

Počet sňatků uzavřených v jednom kalendářním roce se opět vrátil nad hranici padesáti tisíc. V roce 2004 bylo zaznamenáno 51,4 tisíce nových manželství, což bylo o 2,5 tisíce více než v roce předcházejícím. [viz. Příloha 2] Podíl svobodných snoubenců se mírně snížil. Sňatky, kdy muž i žena uzavřeli svoje první manželství představovaly 64 % všech sňatků. Sňatky svobodných už dávno nejsou jediné sňatky. V roce 2000 byla čtvrtina sňatků uzavřena těmi, kteří tak nečinili poprvé. [Možný, 2002, str. 43]

Od počátku devadesátých let se mírně zmenšilo procento sňatků, kdy byl muž starší – v roce 2003 to bylo 69 % všech sňatků. Deset procent tvořila uzavřená manželství, kdy věk (v dokončených letech) obou snoubenců byl shodný. Ve zbývajících případech byla starší nevěsta.

Hlavní příčinou značného poklesu úrovně sňatečnosti v České republice od 90. let bylo snížení intenzity sňatečnosti svobodných osob. Zatímco až do konce 80. let byla úroveň sňatečnosti v ČR vysoká, do manželství vstupovalo 96-97 % žen a 90-95 % mužů, v současnosti je to o více jak jednu čtvrtinu méně. Z nemalé části je tento pokles způsoben tím, že mladí lidé odkládají uzavření manželství do pozdějšího věku (průměrný věk při vstupu do prvního manželství se od konce 80. let zvýšil o 6 let), takže lze v následujících letech očekávat mírné oživení sňatečnosti. Na druhou stranu ale stále více lidí preferuje soužití bez předchozího uzavření sňatku, tedy nesezdané soužití.

Rozdíly v úrovni sňatečnosti mezi evropskými zeměmi jsou poměrně významné, zejména pokud jde o průměrný věk při uzavření prvního sňatku. Česká republika patří mezi země s nízkou sňatečností mužů i žen, kdy dochází o pokles zájmu o legitimní svazky a odkládání manželství do pozdějšího věku.

[<http://www.czso.cz/>]

BÝT ČI NEBÝT V MANŽELSTVÍ?

Výhody:

- *pocit jistoty*
- *společné zdanění manželů* (pouze vydělává-li jeden z manželů podstatně víc než druhý)
- *daňový odpočet* (jeden z partnerů má nárok na nižší daně, pokud jeho partner nepracuje)
- *společný majetek*

Nevýhody:

- *nižší dávky* (svobodná žena má větší dávky než vdaná, př. přídavky na děti. Rozdíl může být až 7000 měsíčně)
- *stejně daně* (v současnosti platí stejně vysoké daně svobodní i vdaní či ženatí. Není proto důvod se hrnout do manželství z důvodu nižších daní, jak tomu mohlo být v minulosti)
- *problémy s rozvodem*
- *nejste rodinný příslušní* (nemáte tak právo na určité informace, př. o zdravotním stavu)

[<http://www.lidovky.cz/>]

4.3 Rozvodovost

Zdá se, že v posledních letech dochází v souvislosti s posunem věkové hranice při uzavírání sňatků do vyšší kategorie i k pozvolným posunům rozvodů do pozdějšího životního období.

V roce 1999 byl přerušen dlouhodobý trend mírného růstu rozvodovosti. Ve srovnání s předchozími roky počet výrazně klesl. Náhlý úbytek rozvodů byl způsoben změnou v legislativě. Od 1. srpna 1998 platí v České republice zákon, jenž změnil a doplnil dosavadní zákon o rodině a tím upravil podmínky pro rozvod. Podmínkou je mimo jiného, že partneři žijí nejméně šest měsíců odděleně a oboustranný souhlas partnerů s podáním návrhu na rozvod. Manželství také nelze rozvést, dokud nenabude právní moci rozhodnutí o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu. Novelizace zákona rovněž neumožňuje rozvést manželství kratšího trvání než jeden rok. Již v roce 2001 se ale počet rozvodů vyhoupl na výši srovnatelnou s rokem 1998. V roce 2004 bylo právně ukončeno celkem 33,1 tisíce manželství, o 236 více než v předchozím roce. Tento počet byl druhý nejvyšší v historii České republiky (nejvíce v roce 1996). Zamítnutých návrhů bylo nepatrně. Navrhovatelkami rozvodu jsou dlouhodobě ze dvou třetin ženy.

Ze všech manželství, která byla rozvedena v roce 2004, jich 18 % netrvalo ani 5 roků, když na počátku 90. let to bylo více než 30 %. Naopak výrazně přibýlo rozpadů manželství po dlouhé době uplynulé od sňatku. Lze předpokládat, že část rozvodů těchto manželství je jen formální, kdy manželství zanikla de facto již dříve.

Ročně dojde k legislativním rozpadům více než dvaceti tisíc rodin s dětmi. I když je nejvyšší intenzita rozvodovosti dosahována ve třetím až šestém roce trvání manželství, docházelo k jejímu nárůstu v delších délkách trvání – od čtvrtého roku po uzavření sňatku, nejvýrazněji pak po 10 a více letech. Intenzita rozpadu manželství se liší v závislosti na tom, zda se jedná o páry s nezletilými dětmi či bez nich. Malé děti se zdají být překážkou rozvodu. Bezdětná manželství se naopak s nejvyšší intenzitou rozpadají brzy.

Za hlavní příčiny vysoké a zvyšující se rozvodovosti je obecně považována ne příliš přísná legislativa (zejména, když se manželé dohodnou na vypořádání).

Česká republika se dostala mezi evropské země s nejvyšší úrovní rozvodovosti.

V minulosti zanikala manželství až smrtí jednoho z manželů. V té době se ale nedoživali lidé tak vysokého věku. Vypadá to, že rozvod je jakousi náhražkou smrti. Rozvod má zpravidla 6 stádií:

- emoční
- právní
- majetkové
- rodičovské
- sociální
- psychické

Jde o stádia a stavy rozpadu manželství, zničení všech vazeb a snaha si znovu získat autonomii. [Sekot,2002,st. 121]

Je dobré udržovat manželství jen “kvůli dětem”? Podle Matějčka by se měli rodiče zamyslet, zda by byli schopni najít způsob, jak spolu vyjít, i když už k sobě necítí žádné sympatie tak, aby to neohrozilo zdravý emocionální vývoj dítěte. Měli by i nadále vytvářet pro dítě doma pocit klidu a bezpečí. Rozvod je sice pro dítě zlý, ale špatné manželství může být ještě horší. Manželství je dnes často bráno jako dočasná smlouva. Je tedy logické, že v postindustriální společnosti je tolik rozvodů.

Ženy jsou rodinným soužitím stresovány více než muži, proto reagují na konflikty častěji rozvodovým návrhem.

Zaměstnané ženy se více rozvádí. Jsou relativně finančně nezávislé na manželovi. To jim umožňuje nezůstávat v manželství z jiných důvodů než z citových.

4.3.1 Příčiny rozvratu manželství

„Konflikt deformuje formu konzumace volného času manželů a špatná forma konzumace urychluje rozvoj konfliktu.“ [Plzák,1973, str. 46] Příkladem nezdravé konzumace volného času je trávení času výhradně společně, kdy partner nenavštěvuje izolovaně ani svoje rodiče či příbuzné. Také se nepřijímají návštěvy, manželé ani společně nikoho nenavštěvují. Jsou-li dva lidé odkázáni na to, aby spolu žili v jednom bytě, hromadí se mezi nimi postupně vzájemná

averze, kterou zpočátku tlumí. Bylo zjištěno, že společné bydlení vede již za tři měsíce k městnání antipatie. Podmínkou překonání této antipatie je dodržování osobní intimity uvnitř obydlí.

Ale i otevřené soužití má své meze. Jakmile se systém osobní intimity žene do opačného extrému, začnou manželé žít na vlastní pěst jako dvě samostatné osoby na sobě nezávislé.

Za začínající manželskou krizi považujeme setrvačné hádky vzniklé i pro sebemenší hloupost. Podle Plzáka se osvědčilo nařídit manželům nejméně jednou týdně kino a nějakou společnost. Krize totiž často vznikají u lidí, kteří nemají žádný koníček.

Důvody vysoké rozvodovosti mají širokou škálu příčin. Jejich společný jmenovatelem je ale subjektivní zájem jednotlivce, snížení tolerance a ochota zůstat ve stavu manželském. Důvodem je i lehká dostupnost rozvodu.

Empirické šetření manželství Ernsta W. Burgesse a Leonarda A. Cottrela ukázalo, že existují faktory, které umožňují předpovědět míru stability či pravděpodobnost zániku. Jsou jimi tyto faktory:

- vzdělání - vzdělanější lidé se rozvádí méně často
- povolání – mezi ženami s povoláním vyššího statutu je vyšší podíl rozvedených než mezi muži s obdobným statutem
- věk vstupu do manželství – sňatek uzavřený dříve než v 19 letech je nejsilnějším predikátorem neúspěšnosti manželství
- náboženství – smíšená manželství nejsou tak stabilní jako homogenní
- děti – drží manželství déle pohromadě
- rasa – socioekonomické tlaky způsobeny rasovou diskriminací vedou ke snížení statutu a tím mají např. černoši vyšší pravděpodobnost k rozvodu
- dědičnost rozvodovosti – děti z rozvedených rodin mají o něco vyšší pravděpodobnost k rozvodu
- pořadí manželství – pořadí sňatku 2 a více je shledáváno o něco náchylnější k rozvodu
- město x venkov – městské populace se rozvádí více

- doba trvání manželství – čím déle manželství trvá, tím pravděpodobněji bude trvat déle

[Možný, 1999, str. 183-194]

Jak při rozvodech zapříčiněných muži, tak rozvodech zapříčiněných ženami má největší podíl na rozvodech rozdíl povah, názorů a zájmů. Trend této příčiny je jasně stoupající. Až do roku 1993 ale tomu tak nebylo. Největší zastoupení měla příčina, kdy „soud nezjistil zavinění“. U rozvodů mužů zabírá ale druhé místo příčina nazvaná ostatní. Zdá se, že nevěra, ale i alkoholismus jsou více tolerovány. Podíl těchto příčin neustále klesá. [viz. Příloha 3,4]

4.4 Dílčí závěr

Jestliže se dnes rodí málo dětí, někdy se zákonitě musí porodnost zvýšit. V průběhu doby jsme pozorovali, jak se střídavě snižovala a zvyšovala porodnost. Proto jsem názoru, že dnešní rodina není v krizi, jen ve vývoji. Pravdou ale také je, že sociální politika dnešní doby ke stabilizaci rodiny příliš nepřispívá.

Při vstupu do manželství musíme nést riziko neshod a občasných hádek (někdy i častých) a snažit se „posouvat“ někam dál naše nynější manželství a ne utéct, když se objeví problém. Osobně bych zpřísnila přístupnost rozvodů. Rozvedla bych manžele tak po 3 letech od podání jejich žádosti o rozvod. Podmínkou by ale bylo v této mezidobě oddělené bydlení. Tak by se mohlo snížit procento rozvodů.

5 PRŮZKUM

Pro účely získání dalších informací ke své bakalářské práci jsem vytvořila dotazník [viz. Příloha 6], který byl rozeslán do rodinných a manželských poraden a na další psychologická pracoviště na území ČR prostřednictvím elektronické pošty.

Jsem si vědoma, že tento dotazník nemá statisticky vypovídající hodnotu. Nemám totiž dostatečný počet dotazníků pro kvalifikovaný vzorek. Rozeslala jsem 25 „Proseb o vyplnění dotazníku pro účely vypracování bakalářské práce“ [viz. Příloha 5] Získala jsem 7 vyplněných dotazníků, tzn. 28% návratnost. Nízkou míru návratnosti vidím v tom, že byly osloveny nejen poradny, ale i soukromá psychologická pracoviště, která mi často vracela dotazníky zpět se slovy „nezlobte se, ale nemám čas“. Dále jsem zaznamenala, že po předchozí telefonické domluvě se zástupci poraden se vrátilo 100% zaslaných vyplněných dotazníků. Znamená to, že poradny, které byly předem osloveni buď osobně nebo telefonicky byly ochotnější poté vyplnit mnou zaslané dotazníky.

Dotazník obsahuje 12 otázek, většina z nich jsou otázkami otevřenými. Nepochopení otázky jsem zaznamenala v 1,2% všech odpovědí.

5.1 První okruh otázek

První okruh otázek se zabývá současnou rodinou z hlediska stability, tolerantnosti, rozdělení rolí v rodině apod.

Nejzávažnější příčinu nestability rodiny respondenti spatřují ve vzájemném neporozumění, nerespektování se, preferování konfrontace (ve 42,6%). Procentuelně na stejné úrovni přičítali nestabilitu sociální politice státu (42,6%) a ve 28,6% špatné komunikaci (28,6%).

Stejně tolerantní a přizpůsobiví jsou manželé k sobě navzájem v 71,4% odpovědí. To, že se zhruba v horizontu 10-ti let míra jejich tolerance snížila, odpověděli respondenti v 28,6%.

42,8% respondentů odpovědělo, že považují za nutné vstoupit do manželství pro vytvoření kvalitního rodinného prostředí. Domnívají se tak

z důvodu větší záruky stability manželství, těžšího úniku před odpovědností a malou mírou tolerance nesezdaných manželství ve společnosti. 28,6% respondentů uvedlo, že instituci manželství za nutnou nepovažují, za lepší však ano. jeden respondent neporozuměl otázce (tzn. 14,3%) a jeden na otázku neodpověděl (14,3%).

V otázce tradičního rozdělení rolí se respondenti rozdělili téměř na 2 stejně vyrovnané tábory. 42,8% se domnívá, že přetrvává tradiční rozdělení rolí. Zbývá většina (57,2%) je toho názoru, že nejčastější model dnešního soužití dvou lidí je dvoukariérové partnerství. Muži mají také větší zájem o děti, často usilují o svěření dítěte do péče. I přesunutí některých dříve ženských prací na muže se stává nutnou podmínkou rovnoprávnosti manželů. U mužů je nejvíce ceněna odpovědnost a spolehlivost. Pro ženy je nejdůležitější, aby muž byl schopen finančně zajistit rodinu a postarat se o děti.

Nárůst manželství nespokojených kvůli kariéře ženy pozorovalo ve své poradně 28,6% respondentů. Zbýlých 71,4% odpovědělo záporně. Je to zřejmě způsobeno tím, že sice přibylo pracujících žen, ale jen malý podíl z nich pracují ve vedoucích pozicích a proto se statisticky nezvyšuje počet takovýchto manželství.

5.2 Druhý okruh otázek

Tyto otázky jsou zaměřeny na problémy v jednotlivých poradnách. Nejčastěji jsou v našich poradnách řešeny problémy spojené s nevěrou (85,7%), povahový a názorový nesoulad partnerů, dále špatná komunikace (42,6%). Co mě překvapilo, je poměrně časté problémy s rodiči partnerů (28,6%). Ojediněle respondenti uváděly jako problémy upřednostnění kariéry jednoho z manželů, sex, ale také problémy vzniklé s rozvojem techniky – lidé si přes mail a SMS napíší i to, co by si z očí do očí nikdy neřekli. Častěji inicializuje příchod do poradny žena. Shodlo se na tom 100% všech dotázaných.

5.3 Třetí okruh otázek

Představuje pohled do budoucnosti. Názory na budoucnost rodiny se různí. 14,29% respondentů se domnívá, že bude více otců využívat možnost být na mateřské dovolené. Stejný počet odpovídajících je názoru, že bude větší sociální rozdíl mezi rodinami. 28,6% respondentů předpovídalo návrat k tradičnímu modelu rodiny. 14,29% naopak odpovídalo, že rodiny budou zaměřeny více konzumně. Odpověď „nevím“, „nedokážu odhadnout“ zazněla ve 28,6%.

5.4 Dílčí závěr

Domnívám se, že dotazníky potvrdily teorie popsané výše v mé bakalářské práci. Rodina se sice mění, ale nijak výrazně. Přibývá partnerů žijících v nesezdaném soužití z důvodu obav z „okovů manželských“, pohodlí „zadních vrátek“, neochotě se vázat a malé odpovědnosti. Jelikož většina lidí považuje manželství stále za to nejlepší, předpokládám, že velké procento těchto párů po určité době vstoupí do manželství. V rodinách se stále drží tradiční pojetí rozdělení rolí rodině, více je však rodin preferujících dvoukariérové soužití. Zvýšené problémy v rodině vzniklé kariérou ženy se v dotazníku nepotvrdily. Problémy v rodině nejčastěji vznikají z povahového a názorového nesouladu partnerů a špatné komunikace. Také jeden druhého méně respektuje. Pohled do budoucna je neurčitý. Nemůžeme s jistotou říct, kam se bude vývoj rodiny ubírat. Názory respondentů se na prognózu ohledně vývoje rodiny různí.

ZÁVĚR

Na základě této práce jsem dospěla k závěru, že dnešní rodina není v krizi tak velké, jak média prezentují. Přesto by občané ani stát neměli podceňovat situaci rodiny.

Hypotéza, která měla ukázat, že kariéra a emancipace ženy má vliv na zvyšující se rozvodovost, se nepotvrdila v takové míře, jaké jsem očekávala. Ukázalo se, že ženy jsou kritičtější než muži k tomu, že jim práce odvádí partnera z domu. Kariéra ženy, pokud nepracuje vyloženě na vysokém postu, není ve vztahu na škodu. Ba právě naopak. Přispěje do společného rodinného rozpočtu, což může sekundárně zvýšit celkovou spokojenost rodiny. Ale i dětem může zaměstnaná matka poskytnout více podnětů z okolí, což je pro děti pozitivní. Celkově i žena je více spokojená, jelikož se může realizovat i mimo domácnost. Jediný problém může nastat, když žena vydělává více, má vyšší společenský status a nebo má za manžela chorobného žárlivce. Statisticky se však počet manželství rozpadlých kvůli kariéře ženy nijak znatelně nezvýšil, protože žen na vysokém postu není mnoho.

V otázce rozdělení rolí v rodině se ukázalo, že přetrvává spíše tradiční model. Je pravdou, že se zvyšuje podíl mužů ochotných pomoci s domácností a péčí o děti. Model rodiny už ale není zcela patriarchální. Převládá model dvoukariérového soužití.

Téma této práce by se dalo rozvinout několika směry. Za zkoumání by stála třeba otázka nakolik rodiče v dnešní době přenáší svoji odpovědnost na jiné instituce a proč. Také výzkum, do jaké doby dítě nutně potřebuje být v péči své matky, aby nebylo poškozeno ani fyzicky, ani psychicky. Určit dobu, kdy matka může jít do práce bez tohoto rizika.

RESUMÉ

Tato práce analyzuje vývoj rodiny a jejích funkcí. Zabývá se především změnou role muže a ženy a sleduje kariéru ženy jako příčinu vzrůstající rozvodovosti. Jsou zde popsány počátky rodinných vztahů až po současnost.

Rodina není zastaralou institucí, za kterou ji dnes mnozí považují. Tato instituce prošla mnohými změnami, ale přesto zůstává místem, které lidi pro zdravý vývoj potřebují. V rodině dochází k uspokojování řady potřeb jak materiálních, tak i psychických.

Součástí bakalářské práce je průzkum, který má za úkol zjistit, jak vidí dnešní rodinu rodinné a manželské poradny.

RESUME

This work analyses development of families and its function. Above all it deals with the changes in roles of men and women and it looks at how increasing number of women pursuing a career has led to the increase in divorce rate. I have also described the development of family from its infancy to its present state.

Family is not an obsolete institution as it is considered to be by many people today. It has gone through many changes but it still provides the essentials for the healthy development of a person. It satisfies both the emotional and material needs of a person.

Certain parts of this study provide a report on an inquiry into how modern families view family and matrimonial consultations.

ANOTACE

Název práce: Vývoj a změny funkcí rodiny v dnešní společnosti
Jméno a příjmení: Alena Vlkojanová
Vedoucí práce: Mgr. Marcela Zvonařová
Univerzita: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno

Počet stran: 42
Počet příloh: 6
Počet titulů použité literatury: 22
Rok vydání: 2005

Klíčová slova: Rodina
Patriarchální rodina
Emancipace
Sociální role
Manželství
Základní lidské potřeby

ANNOTATION

Title of work: Development and changes of functions of family in the contemporary society
Firstname and surname: Alena Vlkojanová
Work leadership: Mgr. Marcela Zvonařová
University: University of Tomáš Baťa in Zlín
Institute of interdisciplinary study Brno

Number of pages: 42
Number of appendices: 6
Number of the used literary titles: 22
Year of issue: 2005

Key words:

Family

Patriarchal family

Emancipation

Social role

Marriage

Basic human needs

LITERATURA A PRAMENY

1. ZÁKON O RODINĚ 94/1963 Sb.
2. BLÁHA, I., Sociologie. Academia ČAV, Praha, 1968
3. De SINGLY, F., Sociologie současné rodiny. Portál, Praha, 1999
4. DUNOVSKÝ, J., Dítě a poruchy rodiny. Avicenum, Praha, 1986
5. HORSKÁ, J., SELINGOVÁ, M., Rodina našich předků. Lidové noviny, Praha, 1997
6. HORSKÁ, P. a kol., Dětství, rodina a stáří v dějinách Evropy. Panorama, Praha, 1990
7. CHODĚRA, O., Partnerství, manželství a paragrafy. Grada Publishing, Praha, 2002
8. KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. a kol., Člověk, prostředí, výchova. K otázkám sociální pedagogiky. Paido, Brno, 2001
9. MATĚJČEK, Z., Dítě a rodina v psychologickém poradenství. SPN, Praha, 1992
10. MATĚJČEK, Z., Rodiče a děti. Avicenum, Praha, 1989
11. MATOUŠEK, O., Rodina jako instituce a vztahová síť. SLON, Praha, 1993
12. MOŽNÝ, I. Česká společnost. Portál, Praha, 2002
13. MOŽNÝ, I., Moderní rodina (mýty a skutečnosti). Blok, Brno, 1990
14. MOŽNÝ, I., Sociologie rodiny. SLON, Praha, 1999
15. PLZÁK, M., Poznání a léčba poruch manželského soužití. Avicenum, Praha, 1973
16. SEKOT, A., Sociologie v kostce. Paido, Brno, 2002
17. STŘELEČEK, S., Kapitoly z rodinné výchovy. Fortuna, Praha, 1992
18. SEJRKOVÁ, E., KVĚTON, P., článek „Mužská a ženská role v současné rodině“, Psychologie Dnes, 4/2001
19. HUČÍN, J., článek „Nechci lásku, chci peníze“, Psychologie Dnes, 4/2001

20. ELSPAC, článek „Výzkum: Muži a ženy v domácnosti“, Psychologie
Dnes, 4/2001
21. <http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/aktual/ep-4>
22. <http://www.lidovky.cz>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Ekonomicky aktivní obyvatelstvo

Příloha 2: Rozvody a sňatky

Příloha 3: Příčiny rozvratu manželství na straně muže

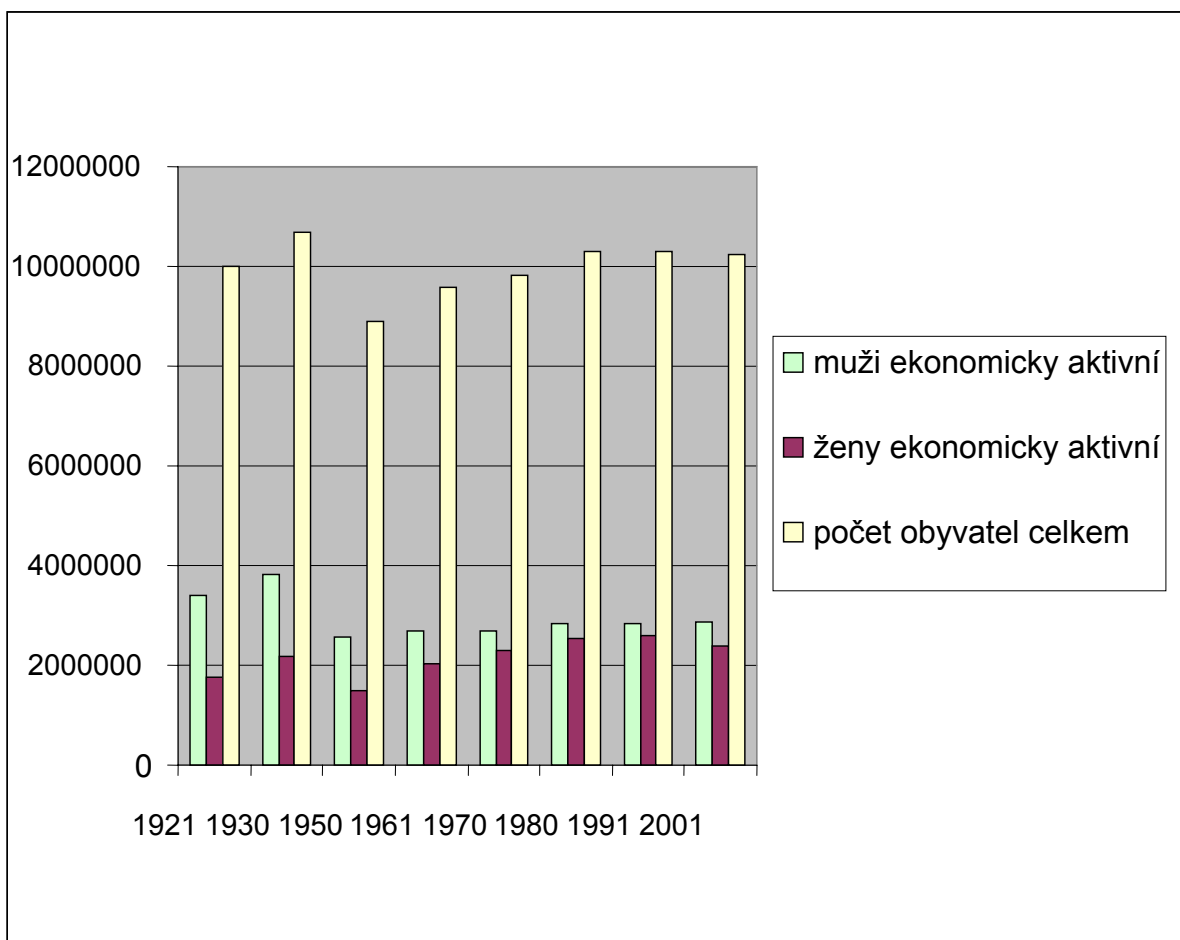
Příloha 4: Příčiny rozvratu manželství na straně ženy

Příloha 5: Prosba o vyplnění dotazníku pro účely vypracování bakalářské práce

Příloha 6: Dotazník

Příloha 1:

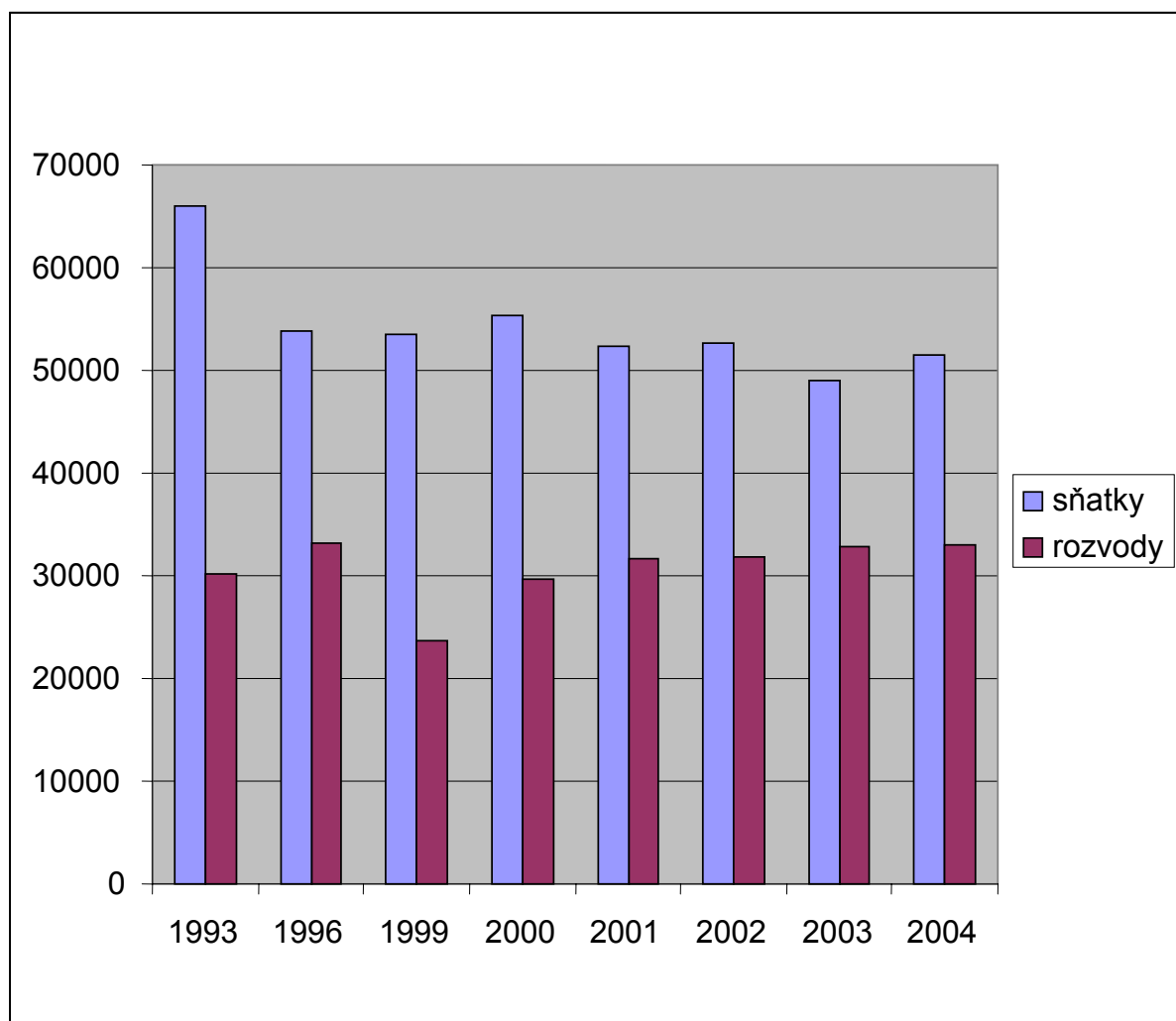
Ekonomicky aktivní obyvatelstvo

Zdroj: Český statistický úřad, Demografická příručka 2004

Příloha 2:

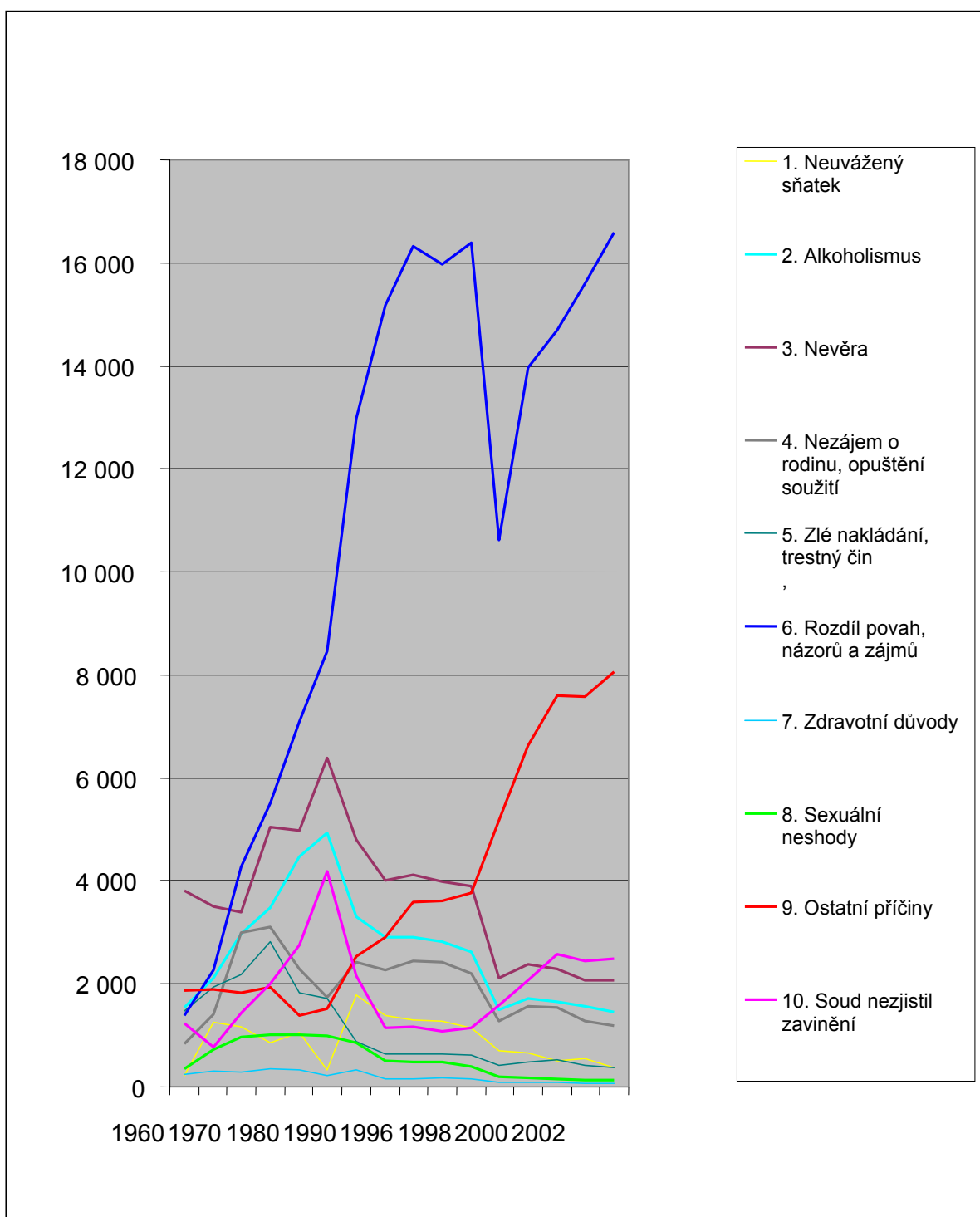
Rozvody a sňatky

Zdroj: Český statistický úřad, Demografická příručka 2004

Příloha 3:

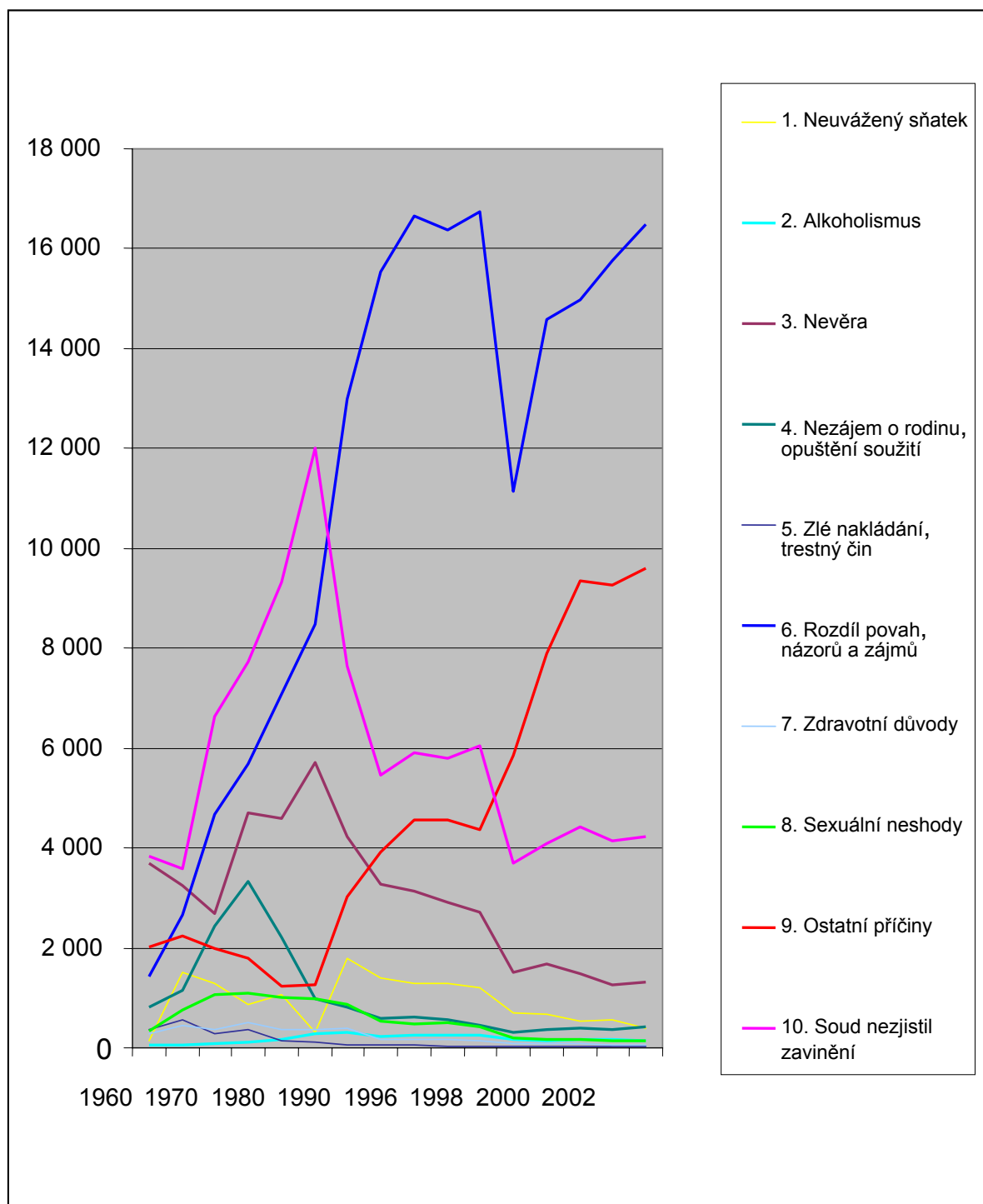
Příčiny rozvratu manželství na straně muže

Zdroj: Český statistický úřad, Demografická příručka 2004

Příloha 4:

Příčiny rozvratu manželství na straně ženy

Zdroj: Český statistický úřad, Demografická příručka 2004

Příloha 5:

Prosba o vyplnění dotazníku

Vážená paní, vážený pane,

jsem studentka 3. ročníku Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, Institutu mezioborových studií, oboru „Sociální pedagogika“ (více na <http://www.ims-brno.cz/>).

Rozhodla jsem se zahrnout do své práce dotazník, na základě kterého bych porovнала a potvrdila nebo vyvrátila fakta obsažená v mé bakalářské práci.

Dotazník (viz. příloha) se stane součástí mé bakalářské práce na téma: „Vývoj a změny funkcí rodiny v dnešní společnosti“. Jsem si vědoma Vašeho pracovního zatížení a důležitosti Vaší práce. Přesto Vás však prosím o pomoc, o několik minut Vašeho času (podle mého testu trvá vyplnění dotazníku přibližně 8 minut).

Vy jako člověk nejlépe informovaný a nejvíce odpovědný jste v těchto otázkách nejlepším respondentem. Pro úspěch mé práce je klíčový dostatečný počet navrácených dotazníků. Velmi bych proto ocenila, kdybyste se této studii zúčastnil/a/.

Děkuji Vám za pozornost

Alena Vlkojanová

Švehlova 41, 664 51 Šlapanice

[e-mail: A.Vlkojanova@seznam.cz](mailto:A.Vlkojanova@seznam.cz)

tel.: +420 723 351 794

Příloha 6:

DOTAZNÍK

1) Co považujete za nejzávažnější příčinu nestability rodiny?

.....
.....
.....

2) Souhlasíte s tvrzením, že v posledních letech (cca 10 let) jsou manželé méně ochotni se přizpůsobit jeden druhému a být k sobě tolerantnější? Jestliže ano, čím je to způsobeno.

ANO

.....
.....

NE

3) Považujete za nutné pro vytvoření kvalitního rodinného prostředí se všemi funkcemi rodiny vstupovat do manželství? Proč?

ANO

.....
.....

NE

.....
.....

4) Přetrvává tradiční pojetí rozdělení rolí v rodině? Jestliže NE, v čem se změnilo.

ANO

NE

.....
.....

5) Jaké vlastnosti či schopnosti žena u muže upřednostňuje?

.....

6) Jaké vlastnosti či schopnosti muž u ženy upřednostňuje?

.....

7) Přibylo Vám v posledních letech (cca 10 let) klientů nespokojených v manželství kvůli kariéře ženy?

ANO. Nárůst o%

NE

8) Jaké jsou nejčastěji řešené problémy manželů ve Vaší poradně?

.....
.....

9) Kdo inicializuje nejčastěji příchod do Vaší poradny?

Žena%

Muž%

10) Kdy poznáte, že už je pro manžele lepší rozvod?

.....

11) Proč vzrůstá počet párů žijících v nesezdaném soužití?

.....
.....

12) Jak bude podle Vás vypadat typická česká rodina za 50 let?

.....
.....

Vaše jméno:	
Vaše poradna (organizace):	
Délka praxe:	